

קובץ

ביקור פאריז ה'תש"ז

ביקור כ"ק ארמו"ר אדר - סיון ה'תש"ז
להביא את אמו הרבנית מרת חנה ע"ה לארה"ב

ד' ה'תש"ז שאלו בראשונים היום ע"ה ה'תש"ז.
איז ניש געווען דוהיאער פים תש"ז און
פאריז? - איינציגע נאך: איז ביי
יאר נעענטער צו זיין האט, דעם
הדעה-עס נעמט ניש. וואס ביי גיסא:
האהוי' בלא? זען אד פאל גליקען איר צו. וועט און זיין בונד.

כינוס השלוחים האיזורי - הח"י - פאריז והסביבה
ימים הסמוכים לבי אייר התשע"ז

פתח דבר

לכבוד כינוס השלוחים האיזורי הח"י של שלוחי הרבי שע"י בית ליובאוויטש פאריז והגליל, המתקיים בסמיכות ליום הבהיר ב' אייר יום הולדת כ"ק אדמו"ר מהור"ש ויום התייסדות צא"ח העולמי וצא"ח בפאריז בפרט.

ולרגל מלאות שבעים שנה לביקורו של הרבי אדר - סיון ה'תש"ז, אשר זכינו אשר בתקופה זו התוועד הרבי ועורר את אנ"ש לחזק ההתקשרות לאילנא דחי"י,

שמחים הננו להגיש בזה בפני קהל השלוחים את קובץ זה המפרט את ביקורו של הרבי בתש"ז ע"פ עדיות ומסמכים אשר נדפסו ונתפרסמו במשך השנים.

קובץ זה נערך ע"י הרה"ת ר' שמואל שי' לובעצקי

כבר ידוע בשער בת רבים מה שאמרה הרבנית ע"ה להשלוחה מרת בתי אזימאוו ע"ה "אנחנו חרשנו וזרענו ועליכם לקצור", הנה בטח אשר עיון בביקור חשוב זה של הרבי יעורר החשק והרצון והתשוקה להמשיך ב"קצירה" אותה חרשו הרבי והרבנית להמשיך בעבודת השליחות "לתקן עולם במלכות ש-ד-י" עד עד נזכה להתגלות נשיאנו ו"מלך ביופיו תחזינה עיניך"

ו"הבירור של צרפת - יחד עם שלימות עבודת הבירורים בכל העולם - יביאו תיכף ומיד בפועל ממש את קיום הייעוד "וגלות החל הזה לבני ישראל גו' ועלו מושעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה" בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו "פרצת עליך פרץ" "זה משיח שנאמר עלה הפורץ לפניהם" ונאמר אמון" ¹.

הנהלת הבית ליובאוויטש

לכתחילה אריבער - ב' אייר ה'תשע"ז
שבעים שנה לביקור ה'תש"ז

1 לשון כ"ק אדמו"ר בשיחת ש"פ וישב תשנ"ב (ספה"ש ה'תשנ"ב ח"א עמ' 186).

ביקור פאריז ה'תש"ז

ביקורו של הרבי בפאריז בשנת ה'תש"ז - לקבל פני אמו
כבוד הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה.

פגישה עם אמו הרבנית חנה

בחודש אדר תש"ז, נסע הרבי מניו יארק לפאריז, על מנת לפגוש את כבוד אמו הרבנית חנה ע"ה, שיצאה את רוסיא בקיץ תש"ו, ואחרי שהי' קצרה במחנה הפליטים בגרמני' הגיעה לפאריז - בחורף תש"ז.

הרבנית התאכסנה אז בקומה השלישית בביתו של הרב שנ"ז שניאורסאהן שבמרכז העיר ברחוב די'ע שעל יד כיכר רפובליק - בית גדול בן שלש קומות שהי' שייך ל"התאחדות הרבנים החרדים דצרפת", אשר ר' שנ"ז שניאורסאהן יסדה ועמד בראשה.

בשעה בה הי' אמור הרבי להגיע לפאריז, נתאספו אנ"ש בבית ר' שנ"ז שניאורסאהן שברחוב די'ע, כאשר התעכב הרבי להגיע נתפזרו הנאספים, מאוחר יותר כאשר הגיע הרבי לבנין לא היתה אמו באותה שעה שם, ולכן פנה לבית הכנסת שבבנין.

כאשר עמד הרבי להכנס - מאוחר יותר - לחדר בו ישבה אמו הרבנית עם עוד מתי מעט אנשים, נעצר בפתח הדלת והביט באמו - אשר גם היא הביטה בו - דקה ארוכה, לאחר מכן נכנסו לחדר הספרי' של הרב שניאורסאהן, שם

חזית הבנין ברחוב די'ע (בפנים זה השתנה)

שוחחו לראשונה - לאחר עשרים שנות ריחוק - משך רבע שעה, ולאחר מכן התיישב הרבי להתוועד עם הקהל, באותה התוועדות בכה הרבי על שלא היתה לו אפשרות במשך תקופה ארוכה לכבד אם ואם, הרבי הזכיר את מאמר חז"ל "יוסף שפירש מאביו עשרים ושתים שנה", דהגם שהי' זה בגדר של "אי אפשר" מ"מ הענין חסר בפועל.

על אתר נכח צלם שצילם כל תנועה של הרבי, למראה הצלם שאל הרבי: "דאס איז אויך פון די דברים שאין להם שיעור"?!"

7 עדוואר

הרבי נהג אז לבקר את אמו פעמיים ביום, בבוקר ובערב, אלי' בא מבית מלונו "עדוואר 7" שע"י כיכר אופערא מרחק של מחצית השעה, כך גם בשבתות ובחגים, אז הרבי הי' נוהג להתפלל בית הכנסת של "התאחדות הרבנים החרדים" שבבנין הנ"ל² ואת הסעודות אכל במחיצת אמו.

.....
 (1) זכרונות אהרן - זכרונותיו של ר' אהרן זאקן ח"א.

(2) ע"פ עדותו של הרב שד"ב בוטמאן

התגלות הרבי בפאריז

בעת אשר הרבי עבר ברחוב, היו העוברים ושבים נעצרים לא אחת כדי להסתכל בהדרת פניו המרשימה - בניהם רבים שאינם בני ברית. בהילכו יחד עם אמו, השתאו היהודים על הכבוד הגדול והדרך ארץ שנהג בה.

באותם הימים גם גילתה הרבנית חנה ע"ה לראשונה כי יום הולדת בנה הוא י"א ניסן, כשהחסידיים ביקשו ממנו להתוועד לרגל יום הולדתו ענה: "א וודאי, א גלייכע זאך" [=בודאי, דבר נכון] - וישב להתוועד.

חסידיים היו מבקשים בהתוועדיות מהרבי לחזור דא"ח, הרבי ענה אז שלא קיבל ע"ז הוראה מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ³.

כמו"כ באותה תקופה נתבשר הרבי ע"י אמו על פדיית חלק מכתבי אביו הרה"ג המקובל כ"ק רבי לוי יצחק ז"ע, ביניהם ספר הזהר אשר עליו רשם בגליונותיו הצרים הערות שונות.

למעלה משלושה חודשים שהה אז הרבי בפאריז, והתוועד שמונה פעמים, במידה מסויימת ניתן לקבוע כי ביקור זה היווה מעין שלב בהתגלותו של הרבי, לפחות בעיני בני הקהילה הגדולה של החסידיים ששהו אז בפאריז

במעמד "קבלת הפנים" לרבי נשיא דורנו עם בואו לפאריז

3) מהרב"צ שמטוב נרשם ע"י ר' אברהם ווינגארטן ע"ה.

כמסופר לעיל בארוכה (יש לציין אשר עד חג הפסח שהו אז בפאריז עזמה פחות ממניין אנ"ש, ורק לאחר פסח בהגעתם של הקבוצה הגדולה מאנ"ש אשר שהו במחנות אוסטריא כנ"ל, אז ה' מספרם של אנ"ש כבר די גדול).

וכפי שהתבטאה הרבנית חנה ע"ה: "שם הרגישו - הכירו בו היהודים מרוסיא שמאז לא עזבהו".

שיעור בבית הכנסת 25 רחוז רוזיע

בא' הימים שלאחר חג הפסח הוזמן הרבי לומר דברי תורה בבית הכנסת 25 ברחוב רוזיע, הבית הכנסת ה' מלא, באותה תקופה היו הרבה רבנים ו "גוטע אידן" בפאריז, אחרי התפילה שאל הרבי מה לומדים בין מנחה למעריב, ומשנענה שלומדים "עין יעקב", שאל איפה מחזיקים, והתחיל לדבר על הענין הנלמד במשך זמן ארוך ע"פ דרוש, קבלה, חסידות וכו'.

הקהל ובפרט "יודעי ספר" שבניהם יצאו מכליהם, איך הרבי מסביר ענין שרק עכשיו נודע עליו! אחרי תפלת ערבית שוב ביקשו מהרבי לדבר, וכששאל מה לומדים, ענו הלכות תפילין בשו"ע אדמוה"ז, התחיל הרבי לדבר ע"ד תפילין ע"פ נגלה דרוש וחסידות, לאחר הדרשה אמרו הגבאים שלומדים בבית הכנסת גם תניא, ואוחזים עתה בפרק מ"א, שוב דיבר הרבי על הפרק תניא וקישר ג' השיעורים זה בזה.

לאחר מכן הקהל ביקש מהרבי להתוועד, אולם הרבי סירב באומרו: "היום אי"ז זמן מתאים הרי מצויים אנו בספירת העומר", הקהל ניסה להפציר,

צילום כתי"ק מרשימת הרבי

פאריז קייץ תש"ז. נביהכנ"ס החרדים.

א. בשבתות הקיץ נוהגין לומר פרקי אבות, פרק אחד בכל שבת, ואומרים לפני משנת כל ישראל כו'.¹

ענין פרקי אבות – מקשר פסח ושבועות: פסח – שענינו חירות, ושבועות – שענינו מ"ת, כי אי אפשר לחירות אמיתית בלי מ"ת, וכמ"ש² „בהוציאך גו' ממצרים תעבדון גו' על ההר הזה" (שתקבלו התורה עליו).

אבל ביצי"מ היו בנ"י במעמד ומצב שאין בידם זכות עדיין, שלא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר³ „ואת ערום וערי", ונתן להם שתי מצוות. דם פסח ודם מילה.⁴ ועוד זאת, שגם מילה ופסח הי' באתדל"ע וקצת הכרח, כמובן ממ"ש בשמות רבה⁵ שריח הפסח הי' נודף כו' ולכן נתרצו להמול. וכיון שכן, הרי צריך איזה הכנה למ"ת.

וקצת הכנה עכ"פ למ"ת מרומז בפרקי אבות – כיון שבהם נתבאר עניני מדות טובות⁶ ובמה התורה נקנית⁷, שזוהי ההכנה למ"ת.

ב. ומקדים לזה משנת כל ישראל – כדי לתרץ קושיא כללית:

התורה היא בדרגא נעלית ביותר, כמ"ש⁸ „ואהי' אצלו אמון גו', והיא נצחיית וכו', ואיך יקבלה בן-אדם החולף ועובר? ובפרט שהתורה ניתנה (לא רק ליחידי סגולה, בעלי מעלה כו', אלא) לכאו"א מישראל, וכדאיתא בדברים רבה⁹ שאילו חסרו מס' ריבוא אפילו אדם אחד לא היתה התורה ניתנת לבני ישראל?

והתירוצ – שכל ישראל יש להם חלק

(ע"כ נמצא בגוכתי"ק)

(1) סידור אדה"ז לפני „פרקי אבות".

(2) שמות ג', יב (ובפרש"י).

(3) יחזקאל טז, ז.

(4) מכילתא ופרש"י בא יב, ו.

(5) פי"ט, ה. ושם: „הרבה מהן לא היו מקבלים עליהם למול .. וכיון שעשה משה את הפסח, גזר הקב"ה לד' רוחות העולם .. הלכו ונדבקו באותו הפסח .. והי' ריחו הולך מהלך .. נתכנסו כל ישראל אצל משה אמרו לו בבקשה ממך האכילנו מפסחך מפני שהיו עייפים מן הריח, הי' אומר .. אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין, שנאמר ויאמר ה' אל משה ואל אהרן זאת חקת הפסח וגו', מיד נתנו עצמן ומלו".

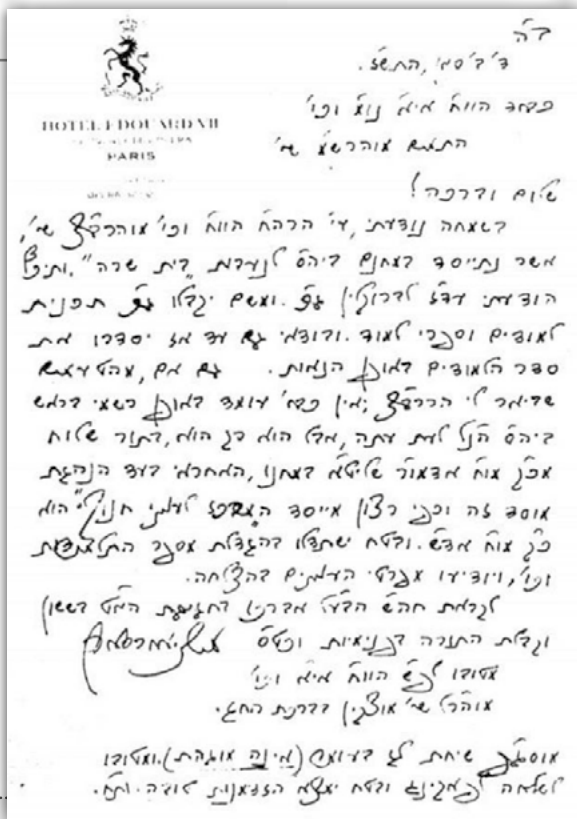
(6) פי' הרע"ב ריש אבות.

(7) פרק „קנין תורה", ושם משנה ו.

(8) משלי ח, ל.

(9) פי"ז, ח.

מכתב על נייר
המכתבים
של המלון
ערוואר ד
לרש"מ
קלמנסאהן

ב"ה, ד' ב' סיון, ה'תש"ז

כבוד הו"ח אי"א נר"מ וכו' התמים מהורש"מ שי
שלום וברכה!

בשמחה נודעתי, ע"י הרה"ח הו"ח וכו' מוהרב"צ שי' אשר נתייטד במחנם ביה"ס לנערות "בית
שרה". ותיכף הודעתי עד"ז לברוקלין ג"כ, ומשם יקבלו ג"כ תכנית למודים וספרי לימוד. ובדאי גם
עד אז יסדרו את סדר הלמודים באופן הנאות.

גם אם, מהטעמים שביאר לי הררב"צ; אין כבו' עומד באופן רשמי בראש ביה"ס הנ"ל לע"ע, אבל
הוא רק הוא, בתור שלוח מכ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א במחננו, האחראי בעד הנהגת מוסד זה וכפי
רצון מייסד ה"מרכז לעניני חינוך" הוא כ"ק מו"ח אד"ש. ובטח ישתדלו בהגדלת מספר התלמידות
וכו', ויודיעו מפרטי הענינים בהצלחה.

לקראת חה"ש הבע"ל אברכו בחגיגת היר"ט בששון וקבלת התורה בפנימיות וכט"ס,

מ. שניאורסאהן

מטובו לפ"ש הו"ח אי"א וכו' מוהר"ל שי' מוצקין בברכת החג.

מוסג"פ שיחת לג בעומר (אנינה מוגהת). ומטובו לשלחה לפאקינג ובטח ימצא הזדמנות טובה.

ות"ח.

מוסד לילדים שבעיירה עראני

אולם הרבי סירב ואמר שבלי נדר יתוועד עמם בל"ג בעומר⁴.

הרב שמואל יעקב רובינשטיין ראש אגודת הרבנים דפאריז, בעל מחבר ספר 'שארית מנחם' שנכח אז התבטא: "כשהרבי לימד פשט עוד הצלחתי לתפוס במה מדובר, אולם כאשר הרבי התחיל להכנס בפרד"ס, כבר לא תפסתי כלום".

ביקור הרבי בבתי יתומים

בא' הימים ביקר הרבי במוסד לילדים שבהנהלת ר' שנ"ז שניאורסאהן, בעיירה עראני בכתובת:

75 CHEMIN DE HALAGE 95610 ERAGNY

באותו ביקור בחן הרבי את הילדים ואף ענה לשאלות של כמה מהם, התלמיד יעקב צבי הולצמן שאל את הרבי: מדוע נפסקה הלכה שכאשר משהו שחכ לומר יעלה ויבוא בתפילת שמו"ע אחרי שאמר 'המחזיר שכינתו לציון' אומר בו במקום 'יעלה ויבוא', משא"כ בברכת המזון ברגע שמסיים ברכת 'ובנה ירושלים' אינו אומר 'יעלה ויבוא' כמו שהוא, אלא 'שנתן ראשי

4) זכרונותיו של ר' שנ"ז בוטמאן – כפ"ח 595

ילדים במוסד שבעיירה עראני, כנראה בעת הקבלת פנים לקראת בואו של הרבי

חדשים לעמו ישראל לזכרון

הרבי השיב תשובה קלה להבנתו של הילד: "ברכת המזון שהיא מהתורה מסתיימת אחרי 'בונה ברחמיו ירושלים אמן' ולכן נאלצים להוסיף ברכה. משא"כ בשמו"ע הרי ברכת 'מודים' היא המשך של תפלת שמו"ע, ולכן אין צריך להוסיף", והרבי הוסיף: "למיטב זכרוני שאלה זו אינה מופיעה בספרים אבל מתקבל על הדעת שהתשובה היא כמו שאמרת".

במהלך הביקור השמיע הרבי בפני הילדים את דברי המדרש (שהש"ר פ"א, ד.) "בנינו ערבים בעדינו", כמה מהחסידים אמרו שלפני צאתו של הרבי לפאריז, כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ אמר לו את דברי המדרש הללו, והדברים ליוו את הרבי בכל מהלך הביקור.

במוסד הבנות דיבר הרבי לפני הילדות בצרפתית, במשך שעה ארוכה, כאשר מפעם לפעם זגלו עניו הק' דמעות, הבנות הקשיבו בהתרגשות, ורבות מהן זכרו את המעמד כאחד החוויות העמוקות בחייהן⁵.

5) מהר"ח ר' שד"ב בוטמאן בתשורה לחתונת הבר-בוטמאן, ובכפ"ח מס' 618.

ר' אהרן מרדכי זילברשטרומ

ר' אהרן מרדכי זילברשטרומ סיפר:⁶
 באותו ביקור זכיתי לשיחה אישית עם הרבי, ובין היתר שאלתי: מה עלינו לעשות כשאנו בתור מורים מגיעים בשיעור בחומש ובתורה בכלל לעניני צניעות - איך מעבירים נושא כזה כשמלמדים נערים בגיל צעיר?

והרבי ענה לו: "מעולם לא הזיק לנער ללמוד ענינים אלו במילואם כפי שהם כתובים בתורה.⁷ מה שיכול להזיק הוא דיבור על ענינים אלו כעניני חולין אבל כשהם נידונים כחלק מהתורה, אין הבדל בניהם ובין כל חלק אחר בתורה,

אדרבה, דוקא משום כך, כשמגיעים לנושאים אלו בתורה אין לנסות להעלים ולהסתיר את תוכנם, אלא צריכים ללמד את הדברים בצורה חלקה ופשוטה מבלי לעורר כל תשומת לב מיוחדת לנושא".

אולם הרבי הוסיף: "אם מדובר בלימוד פרש"י על החומש, אפשר לדלג בלי לעורר תשומת לב", ודומני שהרבי הוסיף בחיוך: "כשמגיע בלימוד פרש"י עה"ת ענין של דקדוק, יש מלמדים שמדגלים עליו כי אנם יודעים בעצמם את הפירוש בשלמות ומנמקים זאת בכך שקשה לילדים להבין את הפירוש. וכך הילד מורגל בכל שיש דברים קשים להבנה שמדלגים עליהם, הדילוג הנוסף לא יגרום תשומת לב מיוחדת, ומובטחים אנו שלא יזיק לנפש הילד. אבל אם הדילוג יגרום לו חלילה לחטט בפירוש האמור, השגנו את היפך המטרה ואז יתחיל דבר שיזיק לילד".⁸

קורת רוח מיוחדת השאיר ביקור זה על הרבי כפי שהעיד במכתב ששלח להנהלת בית הספר אחרי הגיעו לארה"ב:

6) כפ"ח מס' 618

7) ראה מאמר באתי לגני תשמ"ג ט"ד.

8) ראה הוספות לשיחו"ק ח"א עמ' 506.

ב"ה, ט"ו באב, תש"ז

כבוד הנהלת ביה"ס עראני, צרפת

שלום וברכה!

קורת [רוח] מיוחדת היתה לי מבקורי בביה"ס ושיחתי עם ההנהלה, המורים והתלמידים שי'.

למזכרת ביקורי ולאות הצטיינות התלמידים הנזכרים להלן נשלחה חבילת ספרים שיצאו לאור ע"י מחלקת הוצאת ספרים שע"י המרכז לעניני חנוך לחלק בתור פרסים לתלמידים: **קולבערג, מ. שילער, ה. קליינער, ר. ריכטער, ש. זילברג, ע. ווייספיש, א. סקורסקי, ל. אברמוביץ, י. הולצמן, י.**

בברכת הצלחה מרובה,

הרב מנחם מ. שניאורסאהן
יושב ראש ועד הפועל

ילדים במוסד שבעיירה עראני

מכתב על נייר
המכתבים
של המלון
עדוואר 7
לר"ל קרעמער

קה
כג אייר התש"ז
פאריז

הרה"ג והרה"ח הו"ח א"א ו"ו
צה"ל ש'י
שלום וברכה!
דעם יבוא או אנשיהם אכאן יאגנה הנ"ל
אשר דעם נאן זה נתהוו אצלו חדשות אסע -
חות, ודאצלו הי"ד י"ג.
אוסט"ק א"ל ט"ד הרה"ח א"א נאן וכו'
אודער איסר ש'י קליובגאנט אל קרוביו י"ח
הכח"ד לאוואט. ודעשה כפולה לאסור
הא"ל לידם דאונ"פ סעה, שידים תולעת הי"ח
אנשיהם דע"ן שילוח וי"א אליו וכו'.
ואודע"ן אשר יש"פ"ל דעה ד"ל י"ת"ו.
והארכות אל אונ"פ.
כפ"ה"ן אסע אכאן לאתר חר"ש הדע"ל.
ואסיים דע"ת קבלת התורה בשמחה ו"ש
ש' ה"ש א"ל. אונ"פ אונ"פ

ב"ה, כ"ג אייר, התש"ז

הרה"ג והרה"ח הו"ח א"א וכו' מהור"ל ש'י

שלום וברכה!

בטח ידוע לו מנסיעתי לכאן ומקוה הנני אשר במשך זמן זה נתהוו אצלו חדשות משמחות, ובמצבו הפרטי ג"כ.

מוסג"פ מכ' ש"ב הרה"ח א"א נו"נ וכו' מוהר"ר איס ש'י קליובגאנט אל קרוביו י"ח הרה"ח ד לאוואט, ובבקשה כפולה למסור המכ' לידם באופן כזה, שיביא תועלת היותר אפשרית בענין שילוח וי"א אליו וכו'. ומובטחני אשר ישתדל בזה בכל יכלתו, והארכות אך למותר.

כפה"נ אסע מכאן לאחר חר"ש הבע"ל, ואסיים בברכת קבלת התורה בשמחה ופ"ש כל הדו"ש,

מ. שניאורסאהן

כמו כן ביקר הרבי בבית היתומים אשר בהנהלת הרב שני"ז שניאורסאהן,
בעיירה בואסי השוכנת בקצה השני של פאריז בכתובת (המקום לא קיים כעת) :

8 RUE DE LA FONTAINE 94470 BOISSY SAINT LEGER

גם מבית יתומים של הבנות שאב הרבי נחת וכך כתב לאחרי הגיעו
לאה"ב:

ב"ה, ט"ו באב, תש"ז

כבוד הנהלת ביה"ס בואסי, צרפת

שלום וברכה!

קורת רוח מיוחדת היתה לי מבקורי בביה"ס ושיחתי עם ההנהלה,
המורים והתלמידים ש'.

למזכרת ביקורי ולאות הצטיינות התלמידים הנזכרים להלן, נשלחה
חבילת ספרים שיצאו לאור ע"י מחלקת הוצאת ספרים שע"י המרכז
לעניני חנוך, לחלק בתור פרסים לתלמידים: **פארטנאי, ג. רפקובסקא, נ.**
קליינער, י. ליפסקער, ש. איזנברג, מ. בלק, ס. לסר, ה. בוירסקא, ל.

בברכת הצלחה מרובה,

הרב מנחם מ. שניאורסאהן

יושב ראש ועד הפועל

מעודד, ומרומם קהל אנ"ש

וכך סיפר ר' שמר' נחום ששונקין⁹ אשר בהיותו בפאריז נועד פעם עם
כ"ק אדמו"ר, ובעת מעשה הגיע אליו מכתב מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, עם
קריאת שם השולח שע"ג המעטפה, הרצינו פני כ"ק אדמו"ר, חשב מגבעתו
וחרג עצמו באבנט, והחל לקרוא המכתב כשעיניו נזולות דמעה, כשסיים

9) בהתועדות ח"י אלול ה'שי"ת.

נענה כ"ק אדמו"ר ואמר: הרבי כבר מוכן למשיח הוא מחכה לנו¹⁰.

את אותו ביקור ניצלו הרבי על מנת לחזק ולעודד את אנ"ש השוהים בפאריז, ואת הנהגות החסידים, והתוועד עם אנ"ש פעמים שונות, בהם חיזק את רוחם והכניסם לאוירה של רוממות, אוירה של קדושה עילאה.

באותו ביקור חיזק הרבי את עניני ה"מעמד"¹¹ לבית חיינו, כשהוא מבאר אשר זוהי א' מהדרכים לחזק את ההתקשרות להרב¹². וכפי שנרשם ב'היום יום' בתולדות כ"ק אדמו"ר: "בשהותו בפאריז מתוועד עם אנ"ש ומעוררם ע"ד נתינת דמי מעמד ועל התקשרות לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ".

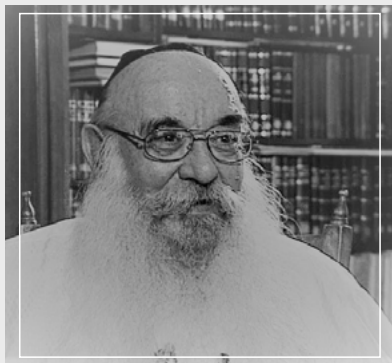
וכך כותב הרבי במכתבו לר' ניסן נעמנוב: "אמרתי פה בהתוועדות עם אנ"ש והתמימים, דהנה התקשרות צ"ל בכל כוחות שאפשר. והנה לכל לראש, אצל חסידי חב"ד כשמו כן הוא שצריך להתקשר בחב"ד, היינו, בפשטות, ללמוד מאמרי וכ"ק הנשיא. - כיון שכוונת אומר המאמרים הוא המשכת חב"ד במדות ושינוי המדות על ידן, ה"ז מכריח התקשרות ע"י שוהלכת בדרכיו וע"פ הוראותיו במדות ומחדו"מ".

10) ספר הצאצאים עמ' 379, ימי בראשית עמ' 240.

11) כך נקראים המעות ששולחים לרבי, כי בית חיינו פירושו המשפחה.

12) עיין גם במכתבו לר' שלמה חיים קסלמן: "בהיותי בפאריז זה שנה וחצי דיברתי כמה פעמים עד שסו"ס החליטו... שוועד נפנה יתעסק גם באנשי העיר"

זיכרונות מהרב שלום בער בוטמאן

יש קרבה משפחתית בין משפחתנו לבין משפחתו של הרבי. דהיינו, סבו של הרבי היה אחיו של סבי.

בשנת תש"ז (1946) הצליחו כל בני משפחתי לצאת מרוסיה הקומוניסטית בעזרת ניירות מזויפים. יצאנו דרך פולין, ומשם לאוסטריה ולבסוף עשינו את דרכנו לפריז, שם התגורר דודי, הרב זלמן שניאורסון. גם הרבנית חנה שניאורסון, אמו של הרבי, באה להתגורר בבית דודנו בפריז אחרי שהוברחה מחוץ לגבולות רוסיה. זה קרה בסמוך לחג הפסח.

זמן קצר לאחר מכן הגיע הרבי מארצות הברית כדי לפגוש את אמו, שאותה לא ראה במשך קרוב לעשרים שנה בגלל המלחמה. אף שהוא לא התארח בבית דודנו – הרבי התארח בבית המלון אדוארד השביעי, בפלאס דה לה אופרה – את ליל הסדר ערכנו כולנו ביחד.

אני זוכר היטב את אותו ליל סדר. הרבי – שאז עדיין לא היה רבי, אלא חתנו של הרבי הריי"צ – ישב בראש השולחן. אמו ירבה לימינו, ולצדה שאר הנשים, והגברים ישבו בצד השמאלי של השולחן. אולם, האווירה לא הייתה כמו בין רבי לחסידים – הייתה זו סעודת חג משפחתית.

אני הייתי אז בגיל שנים עשרה, ואני זוכר שהרבי קרא מתוך הגדה חדשה בהוצאת קה"ת, הוצאת הספרים החב"דית, עם פירושו החדש והמקורי שאך זה עתה יצא לאור לראשונה. אם אינני טועה, הייתה זו הפעם הראשונה שבה הרבי קרא בליל הסדר מתוך ההגדה החדשה שלו שנדפסה באותה תקופה, "הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים", הנפוצה כל כך כיום בין חסידי חב"ד.

הרבי גם הביא את מיץ ענבים משלו. בשעתו היה בלתי אפשרי להשיג יין כשר בפריז, ולכן אבי הכין יין מצימוקים על ידי השרייתם במים עד להתססתם, אולם תהליך זה חייב גם שימוש בסוכר. הרבי נמנע מלהשתמש בסוכר בפסח, ולכן הוא הכין לעצמו מיץ ענבים מענבים טריים – שבאותה עונה בשנה היו עדיין חמוצים למדי – ובזה הוא השתמש לשתיית ארבע הכוסות. הוא גם הביא אתו מצות משלו, שאותן הוא הניח על גבי כיסא שעמד לידו, ולא על גבי השולחן. בשעתו היה בהנהגה זו משום חידוש בעבורנו – אף שכיום כמובן, זהו מנהג חב"ד נפוץ ומקובל – ההימנעות מלהניח את המצות על גבי שולחן האוכל מצד זהירות והקפדה יתרה על אי אכילת "שרויה", פן יבואו במגע עם נוזלים בשוגג.

הרבי נשאר בפריז עד אחרי חג השבועות. בשבתות שבמהלך התקופה בין פסח לבין חג השבועות, מקובל ללמוד מתוך מסכת 'פרקי אבות', פרק בכל שבת. כאשר למדנו את פרק ה', אמר לי הרבי, "את המשניות האלו עליך ללמוד, לא רק לקרוא... בשבוע הבא אבחנו אותך על ארבעים ושמונה דברים שבהם התורה נקנית".

החוצה לרשות הרבים ללא מעיל על גבי קפוטת המש, אפילו בימי הקיץ החמים ביותר.

כמה ימים לאחר חג השבועות עזב הרבי את פריז יחד עם אמו. לפני שנסע הביא לנו תמונה שמצא ובו רואים אותו משחק שחמט עם הרבי הריי"צ. הרבי ביקש מאבי שיכין עותק מהתמונה. מסתבר שהם שחקו את המשחק כמה פעמים, והרבי הריי"צ נהג לומר לרבי, "שחק על אמת!", כלומר, שלא יוותר מראש וייתן לחמיו לנצח את המשחק.

זמן קצר לפני עזיבתו של הרבי את פריז, התקיימה התוועדות בביתנו. באותה התוועדות הסביר הרבי לכל אחד ואחת מהנוכחים כיצד על פי הקבלה מתאימים שמותנו לתכונות האופי שלנו. אחר כך נתן הרבי לכולם מתנות. לנשים נתן הרבי מערכת כלי חרסינה. לי נתן הרבי ספר מאמרים של הרבי הריי"צ. לאחי הצעיר, שהיה אז בגיל שלוש, נתן הרבי זוג אופניים שלהם היו מחוברים גלגלי עזר. לאחותי הגדולה העניק הרבי אלבום לאיסוף בולים. במשך תקופת שהותו בפריז הוא נהג להביא כל פעם בולים ממדינות זרות שאותם הוריד ממכתבים שקיבל, ונתן אותם לאחותי. לכן, כעת הוא הביא לה אלבום כדי שתוכל לסדר בו את הבולים. לאבי נתן הרבי כמה עותקים של חוברות "התמים" ומאמרי חסידות – ואלו נמצאים ברשותי עד היום. לבן דודי, שלום בער שניאורסון, הרבי נתן חומשים בהוצאת "סיני" ושולחן ערוך. הרבי חשב על כל אחד.

בשנת תשי"ד (1954) הגענו לארצות הברית ונסענו לפגוש את הרבי – היה זה כמובן כבר לאחר קבלת הנשיאות, כשכבר כיהן רשמית כרבי. כשנכנסנו לחדרו הוא חיך חיך רחב ביותר, ושאל אותנו, "ילדים, אתם זוכרים אותי?", ומיד המשיך ואמר, "אני זוכר אתכם!"

אני אמנם התכוננתי ולמדתי את המשנה, אבל הרבי בסוף לא בחן אותי. ייתכן שחשש שאולי לא למדתי, ולא רצה להביך אותי.

בליל חג השבועות, נהוג שנשארים ערים וקוראים את 'תיקון ליל שבועות' – אוסף של פסוקים וציטוטים מהתורה שבכתב ושבעל פה. באותו חג שבועות, שכחו גבאי בית הכנסת להשאיר את האורות דלוקים, וכך נאלצנו להביא נרות ולהניחם מסביב לבימת קריאת התורה. התאספנו כולם בסמוך לנרות לאמירת התיקון, ואני זוכר את צורת הקריאה של הרבי – הוא אמר את כל המילים בבירור, אבל קרא מאוד במהירות.

כאשר סיים הרבי את קריאת התיקון, הוא לבש את מעילו כדי לצאת החוצה בדרכו לבית המלון שבו שהה. לא היה מדובר בהליכה קצרה – היא הייתה אמורה לקחת כמחצית השעה. הימים היו ימי הקיץ ומזג האוויר בחוץ היה חם, ואבי אמר לרבי שהוא יכול לוותר על המעיל. אבל הרבי ענה, "אין זה ראוי לצאת החוצה בקפוטת משי שאינה מכוסה". הקפוטת היא המעיל הארוך שאותו לובשים חסידים בשבתות ובימים טובים.

אני רציתי להפגין את חכמתי, ואמרתי לרבי, "אני ראיתי אנשים צרפתיים שמסתובבים בחוץ במעילי משי. זה בסדר".

הרבי חיך אלי, ואמר בהלצה, "כן, אבל הם גם חבושים בכובע צילינדר". הרבי התכוון לכובע עשוי משי שאנשי האליטה הצרפתית נהגו לחבוש בימים ההם.

אחר כך הוא הסביר שפעם היה יחד עם חמיו, הרבי הריי"צ, בשבת בעיר ווינה, והוא הסתובב בחוץ לבוש בקפוטת המשי שלו; הרבי התבטא בקשר לכך, "הבחנתי שחמי לא מרוצה מכך".

לכן הוא לבש את מעילו. אני נזכר שלאורך כל שנותיו כרבי מעולם לא יצא

באותם התוועדות תבע הרבי מהחסידיים לנסוע לרבי וכך מספרים החסידיים (ר' מרדכי ריבקיין): בא' מההתוועדות אמר הרבי: "אע"פ שהרבי אמר לכ"א לאן לנסוע, כל אחד כפי מקומו, בכל אופן צריכים לקחת את הילדים שיראו את הרבי כדי שהם לא יבואו בטענות מדוע הם לא ראו את הרבי".

כן אמר הרבי: "אף שבפועל א"א לנסוע לרבי מכיון שאין מספיק כסף וגם אין רשיונות, אך מ"מ צריך לשאוף לנסוע לרבי" (מרשד"ב בוטמאן), "מ'דארף פארן צום רבי'ן, זיין ביים רבי'ן, מאנען פון רבי'ן (ברכות וכדומה)" [=צריכים לנסוע לרבי, להיות אצל הרבי, לבקש מהרבי] זה מה שהרבי תבע¹³.

ר' שני"ז בוטמאן שאל אז את הרבי: איך אפשר לנסוע, הרי אין רשות מהרבי לנסוע אליו? וענה לו הרבי: שבשביל לנסוע אין צריך לשאול רשות¹⁴.

והרבי סיפר: בחור אמריקאי מסוים (ר' שמואל אייזיק פופאק) רצה להיות נוכח בהתוועדות של כ"ק אדמו"ר מהור"י צ' בשמח"ת, אך לא נתנו להיכנס פנימה לדירת הרבי, הבחור לא התעצל, הוא טיפס על סכך הסוכה וקפץ פנימה, למזלו דלת הדירה היתה באותה שעה פתוחה לסוכה, וכך הוא נכנס להתוועדות" מכאן הביא הרבי עד כמה צ"ל הענין של מסנ"פ להיות אצל הרבי¹⁵.

בא' מההתוועדות נכנס לפתע יהודי מסוים והתחיל לקונן מרה על מצבו: מסמכיו הרשמיים - דרכון וכיו"ב היו בעייתיים ולא יכול הי' לצאת מפאריז, והא ביקש עצה, הרבי התחיל לחשוב בקול: "אם תפעל בדרך זו וזו הרי תיווצר בעי' כזאת וכזאת, ואם תנסה אופן זה וזה - הלא תתיקל בבעי' זאת וזאת" - כך פירש הרבי באריכות השקו"ט את צדדי הבעיות משך זמן, ואחר אמר: "אך הלא אפשר לעשות כך וכך, וכך תעשה!", בנימת דבריו הי' ניכר לעין כל איך הרבי מכניס א"ע לתוך צרותיו של יהודי¹⁶.

ר' שני"ז בוטמאן סיפר: בחג השבועות תש"ז אכלנו יחד עם הרבי, החג חל אז ביום א' וב' א"כ היו ג' ימים רצופים של שבת וחג, בפאריז באותם ימים קשה הי' להשיג יין, ומשום כך קידשנו אני ואנ"ש על י"ש, באותה שבת

13) ר' אהרן זקאן - זכרונות אהרן ח"א.

14) מפי ר' לימא מינקוביץ.

15) ר' אהרן זקאן - זכרונות אהרן ח"א.

16) מפי ר' צבי הירש צאלעהר - בית חיינו תנש"א מס' 84.

כנראה השמחה עברה קצת על גדותי, ופגעתי בשוגג במקלי בצלחת שהיתה על השולחן והיא נשברה.

למחרת ביום חג השבועות עוד לפני הקידוש התחיל הרבי ליתן "חלק" על כך שהאברכים מקדשים על י"ש, והרבי אמר שיש להזהר בדבר שמביא תוצאות בלתי רצויות, והרבי שאל בתמיה: "איפוא שמענו על התנהגות כזו?" אחרי שהרבי סיים לדבר השתרר שקט וכמובן לא העזתי לקדש על י"ש כהרגלי, כשראה הרבי שאיני מקדש, רמז לי ואמר "נו!", השבתי לרבי באותו נוסח: "נו?", ואז הרבי אמר: "אויף אזויפיל האב איך ניט געמיינט¹⁷" [= עד כ"כ לא התכוונתי], באותה התוועדות נכח ר' יעקב גריפל עסקן ציבורי שמאוחר יותר הי' מאוד קרוב לרבי, הנחתי שדבר זה הי' קשור עם נוכחות האורח ע"מ שלא ירגיש לא נעים וכי¹⁸.

מייסד בית רבקה

יש לציין שבהזדמנות זו - ביקור ה'תש"ז - ייסד הרבי את בית ספר לבנות "בית רבקה" בעיר מומונרסי הסמוכה לפאריז (מאז עברה לעיר יער).

עדות על כך מוצאים אנו במכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע¹⁹ בו כותב לר' בנימין גורדצקי: "בדבר בית ספר בית רבקה יכתוב לו חותני הרה"ח הרה"ג הרמ"מ שליט"א שניאורסאהן". וביתר בירור כתב במכתב מיום כ"ה אייר תש"ז²⁰: "חתני הרה"ג הרמ"מ שליט"א שנסע לבקר את מחותנתי כבוד אמו הרבנית תחי' ולהביאה בעזה"י לפה, הנה יסד שם בתי לימוד לנערות בשם בית רבקה ובית שרה", ובמכתבו מיום כ"ח מנ"א תש"ז²¹ כותב "מיינ איידים הרב הגאון מוהר"ר מנחם מענדיל שליט"א שניאורסאהן האט מיר אינפארמורט וועגען אייער אינטערס אין דעם חינוך פון אידישע טעכטער און אז איר האט באזארגט א לאקאל פאר דער מיידעלעך שולע "בית רבקה" אין פאריז" [=חתני הרב הגאון מוהר"ר מנחם מענדיל שליט"א שניאורסאהן דווח לי בנוגע להתעניינות שלכם בחינוך בנות ישראל ואשר סידרתם מקום

17) עיין שיחת ש"פ ויקרא ה'תשמ"ג

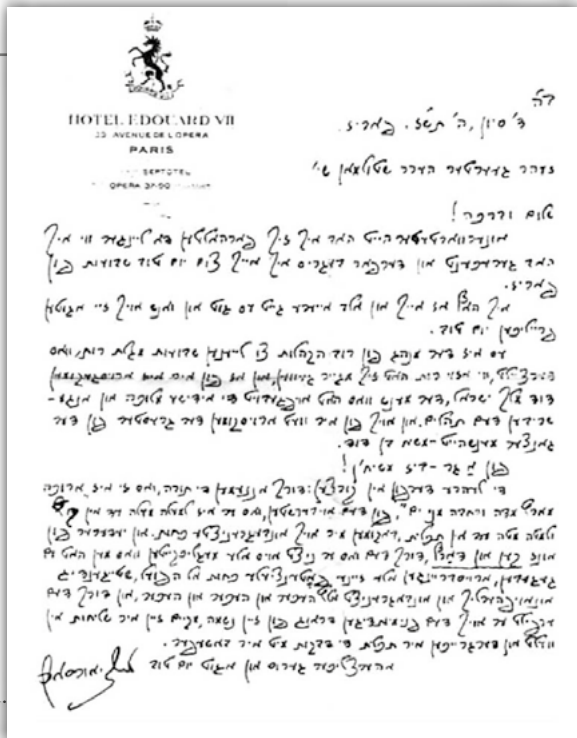
18) ימי מלך ח"ג עמ' 954, כפ"ח מס' 595.

19) מכ"ח תמוז תש"ז - אג"ק חו"ג עמ' תלה

20) אגרות קודש חו"ג עמ' תלא והוא לר' שלמה הארנשטיין.

21) אג"ק חו"ט עמ' שט.

מכתב על נייר
המכתבים
של המלון
עדוואר 7
בסמיכות לחג
השבועות תש"ז

פון א גר - ביז משיחין!

ב"ה

ד' סיון, ה' תש"ז. פאריז.

זעהר געערטער הערר שטולמאן ז'ל'

שלום וברכה!

אונערווארטעטערהייט האב איך זיך פארהאלטען דא ליינגער ווי איך האב גערעכענט און דערפאר בעגריס איך אייך צום יום טוב שבועות פון פאריז.

איך האף אז אייך און אלע אייערע גייט עס גוט און ואנש אויך זיי אגוטען פרייליכען יום טוב.

עס איז דער מנהג פון רוב הקהלות צו ליינען שבועות מגלת רות, וואס דערציילט, ווי אזוי ירת האט זיך מגייר געווען, און אז פון איר איז ארויסגעקומען דוד מלך ישראל, דער מענטש וואס האט אויפגעבוט די אידישע מלוכה און אנגעשריבען דעם תהלים. און אויך פון איר וועט ארויסקומען דער גרעסטער פון דער גאנצער מענשהייט - משיח בן דוד.

די לעהרע דערפון אין קורצען: דורך אננעמען די תורה, וואס זי איז "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", פון דעם אויבערשטען, ואס ער איז למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית, באקומען מיר אויך אובערגעניצטע כחות. און יעדערער פון אונז קען און דארף, דורך דעם ואס ער ניצט אויס אלע מעגליכקייטען וואס מען האט עס געגעבען, ארויסבריינגען אלע זיינע פאטענציעלע כחות אל הפועל, שטייגענדיג אונאויפהערליך און אונבאגרעניצט אלץ העכער און העכער און העכער, און דורך דעם ערפילט ער אויך דעם פנימיותדיגען דראנג פון זיין נשמה, מקיים זיין איר שליחות אין וועלט און דערגרייכען איר תכלית די דבקות מיט איר באשפער.

אהערצליכער גערוס און אגוט יום טוב

חיי"ק

עבור הבית ספר "בית רבקה" בפאריז].

גם בהיותו בפאריז הרבי אינו מרפה מעבודתו הקדושה להפצת המעיינות חוצה²²; ומחזק מוסדות ה"מרכז לעניני חינוך"²³ בביסוס וביסוד המוסדות במקומות שונים באירופא, כגון: גרמני, אוסטרי, וצ'כוסלובקי, מקום שם גם נפתחו אז במדינות אלו חמשה בתי ספר לבנות²⁴.

באותו ביקור גם מתעסק כ"ק אדמו"ר בהדפסת הספרים מטעם קה"ת באשכנז ליד מינכן - ע"י ר' דוד בראוומאן.

כמו"כ התעסק אז הרבי, בהפצת ספרי יהדות בצרפת²⁵ ובהו"ל של חוברות שונות בעניני יהדות בשפה הצרפתית.

התוועדות צאתכם לשלום

לפני עזיבתו את פאריז נערכה לכבודו התוועדות בבית הרה"ח ר' שנ"ז שניאורסאהן ברחוב ד'ע ביום א' כ"ף סיון, ההתוועדות היתה מאוד מרגשת, ההתוועדות החלה בשעה 8 בערב, זה התחיל כאירוע רשמי, הרבי נשא את דבריו בעמידה, את דבריו פתח הרבי: "איתא בספרים ש"כבוד" הוא מלשון "כובד", והיינו, שכאשר מדברים בכבודו של משהו ומכבדים אותו שלא בערך מעלתו האמיתית כפי שהיא בפועל, אזי מוטלת עליו אחריות רבה וגדולה, באופן של "כובד" להתעלות ולהגיע למדריגה זאת בפועל".

לקראת השעה 10 בלילה עזבו אט אט הבעלי בתים, ואז אמר הרבי: "עד עכשיו היתה זו מסיבה, מעתה זו התוועדות חסידית".

באמצע ההתוועדות פנה כ"ק אדמו"ר לכל אחד מהנוכחים באומרו: "אמור "לחיים", ואמור מה שמך" והי' הרבי מסביר ע"פ קבלה וחסידות את תוכנו של כ"א משמות הנוכחים²⁶. לר' אהרן מרדכי זילברשטרום: "אהרן -

22) ועיין במכתב כ"ק אדמו"ר מ"ז אלול ה'שי"ת (אג"ק ח"ג עמ' תנג): "נענידענייניק איך נאך פון מ"ן צייט ווען איך בין געווען אין פאריזש ווען זי האט מיר איבערגעגעבן אייער בקשה ... מען האט איר דעמאלט געשיקט א סידור".

23) עיין גם במכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מכ"ז תמוז (מיד לאחרי חזירתו של כ"ק אדמו"ר לארה"ב) - אג"ק ח"ט עמ' רצט

24) עיין במכתבו באג"ק חכ"א עמ' ס' - סא, ועמ' סג.

25) עיין במכתב כ"ק אדמו"ר מ"ב טבת ה'תש"ח (אג"ק ח"ב עמ' רפא): "בודאי סידור הספרים בקיבוץ באופן שרבים יכולים להשתמש בהם, וכמו שדיברתי בהיותי בפאריז".

26) הרבי - שלושים שנה לנשיאות ח"ב עמ' 114, ימי בראשית עמ' 275.

ל"ג בעומר, הרבי מתוועד בבהכנ"ס שבמלון "פרימה" שבעיר בולאני, עם החסידים הפליטים.

אותיות נראה, מרדכי - איתא בגמ' "מרדכי מן התורה מנין שנאמר מר דרור ומתרגמינא מרי דכי"א", כמו"כ תבע ממנו הרבי לתרגם חסידות בצרפתית (שפה ששלט בה היטב).

הרבי ביקש מר' איסר קלויבגאנט לשבת בסמוך אליו, בהזכירו אשר ר' איסר הינהו מיוחס והתחתן עם משפחה מיוחסת, הרבי הזכיר את מאמר חז"ל "שילוח הי' מקלח מים בכאיסר" (ערכין י.ב. וראה הביאור שיחת יום ב' דחומה"ס ה'תשי"ג - תו"מ חל' ז' עמ' 58), ובקשר לזה תבע ממנו הרבי 'ביטול'.

לר' רפאל ווילשנסקי הרבי ביאר את שמו כשהוא מקשר זאת עם תפקידו בלשכה לסידור הפליטים, הרבי הוסיף: "בחור צ"ל ליד הרבי, ואף שעיקר הקירוב הוא ברוחניות, אף בכל זאת רואים במוחש שריחוק מקום גשמי מפסיק, ומשום כך צ"ל בקירוב מקום גשמי ליד הרבי".

לכמה ששמותיהם יעקב הזכיר את הרבי: 'י עקב, לא' בשם 'הושע הזכיר הרבי את מאמר חז"ל "ה-י ושיעך מעצת המרגלים", לר' דניאל זאקס הזכיר הרבי את מעשה דניאל בגוב האריות, לר' משולם קרסניאנסקי ביקש הרבי לדעת את שמו וכשנענה 'משולם יוחנן בן מנחם נחום' אמר הרבי: "אה.. פה יהי' מה להגיד".

הרבי פנה לר' אפרים זלמן סודקוביץ ואמר: "נו, השם מן התורה מנין",

עוד בטרם שענה אמר ר' שני"ז בוטמאן: 'שניאור זלמן', ר' איסר קלויבגאנט ענה לו הרי קוראים לו אפרים זלמן, ואמר הרבי: אכן, שני"ז זה שם אחד כי - שניאור זה שני-אור וזלמן זה תרגום יוני ל'אור חדש', אולם אפרים זלמן הם שני שמות", והרבי אמר לרא"ז סודקוביץ לעיין בפירש"י עה"פ "ישמך אלקים כאפרים וכמנשה" בקשר לשם אפרים.

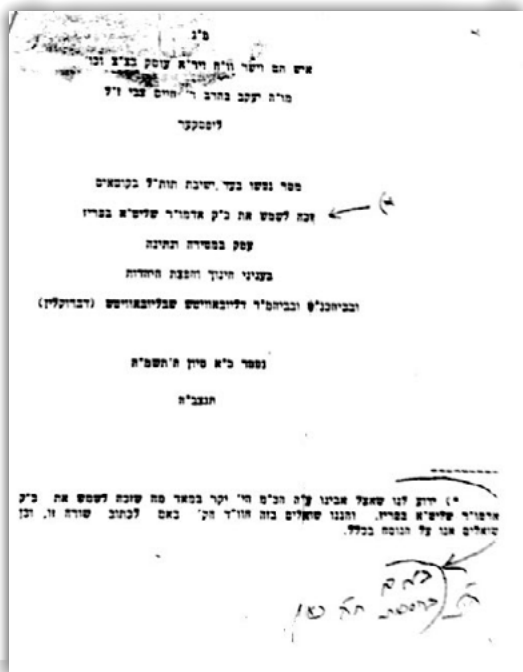
כשרבו המבקשים לבאר את שמותיהם, הרבי שאל למספר אנשים יחד לשמותיהם וביאר את שמות כולם ביחד.

בא' ההפסקות, בין שיחה לשיחה, ר' שני"ז בוטמאן - שהכיר את כ"ק הרה"ג ר' לוי"צ אביו של הרבי - אמר לרבי שגם לאביו הי' אותו סגנון של קישור הנגלה, חסידות ותכונות הנפש ועניני עולם, אולם הוא שמע מר' לוי"צ שהתבטא: "אז מיין זון מאכט בעסער פון מיר", הרבי נענה באומרו: "נו, א טאטע דארף אזוי זאגן אויף א זון", ור' שני"ז בוטמאן השיב באותה מטבע לרבי: "א זון דארף אזוי זאגן אויף זיין טאטע".

במהלך ההתוועדות תבע הרבי מהמשתתפים לנסוע לרבי (הגם שהי' זה דבר כמעט מופרך הן מבחינה כלכלית והן מצד הקושי להשגת הניירות), בין השאר אמר הרבי: "מי שראה את הרבי כמובן שצריך לנסוע לרבי, אולם מי

הפרסום על 'ערב צאתכם לשלום' בו התקיימה ההתוועדות האחרונה של הרבי בפאריז

העתק ממענה הרבי בקשר למצבתו של הרה"ח ר' יעקב ליפקער בו נכתב שזכה לשמש את כ"ק אדמו"ר שליט"א בפאריז ושאלו את הרבי על זה וענה: **באם הנ"ל בהסכמת ח"ק [=חברא קדישא] כאן**

שלא ראה את הרבי הרי זה שאלה של פיקוח נפש."

בסוף ההתוועדות אמר הרבי ש"מגיע ישר כח לר' מיכאל (ליפקער ע"ה) על אירגון התוועדות טובה כזו, אך אם חושב הוא שמיד אח"כ נדווח לרבי (מהור"י צ"נ"ע) על כך הרי שהוא מפסיד את הכל".

ניגון מסויים חזר הרבי כמה פעמים, לקראת סיום ההתוועדות - שנמשכה יותר מעשר שעות (!) - לפנות בוקר יצאו כולם בריקוד שנמשך עד שמונה בבוקר, תוך כדי הריקוד נכנסה לחדר

קבוצת ילדים הלומדת ב'חדר' סמוך, ומיד הצטרפו לריקוד, כשהבחין הרבי פנה אליהם התכופף לעברם והצטרף לריקודם.

הרבי ביקש שלא יספרו לאמו הרבנית חנה שהתוועדו עד שעה כה מאוחרת על מנת שלא תצטער²⁷.

בהמשך לנסיעתו שלח כ"ק אדמו"ר לאנ"ש שבפאריז: שאלון לס"ת של משיח שכנראה עורר ע"ז בהיותו בפאריז, ונוסח להשתתפות בחברת משניות בע"פ (ומבקש לצרף את הבהכנ"ס 25 רחוב רוזיע שביקשו להצטרף), נוסח ליסוד או להרחבת חברות תהילים.

[יותר ממה שנדפס כאן על ביקורו של הרבי בפאריז מסופר ב"ימי מלך" ח"ג עמ' 939 ואילך]

הוספת הרבי בכתב יד-קדשו לשד"ר הרב בן ציון שם טוב על
מכתב 'כללי-פרטי' מתאריך י"א ניסן תשי"א, בה מתייחס הרבי לנועם
הביקור בפאריז בשנת תש"ז:

ד' ה'כ"ג של קראתים היום על הציון.
איז ניט געווען כוהיגער פסח תש"ז אין
פאריז? - איינציגע נחמה: איז פיר
יאר נעענטער צו ביאת המשיח, זקנה.
המעט-עס נעמט ניט. ולאידך גיסא:
המהוי' פלא? זאלן אהינדן אהינד אהינד. ובעגלא צידן דוקא.

ב' הפ"ג שלו קראתים היום על הציון. איז ניט געווען רוהיגער פסח תש"ז אין
פאריז? - איינציגע נחמה: מיט פיר יאר נעענטער צו ביאת המשיח, בב"א.
אבער - עס נעמט ניט. ולאידך גיסא: המהוי' פלא? קען ער דאך מאכען גאר גוט.
ובעגלא דידן דוקא

(בתרגום ללה"ק): וכי לא היה רגוע [עדיף] יותר פסח תש"ז בפאריז? - הנחמה
היחידה: [כעת] קרובים יותר בארבע שנים לביאת המשיח, במהרה בימינו אמן.
אבל - זה לא מתקבל. ולאידך גיסא: המהוי' פלא? הרי ביכולתו לעשות טוב במלואו.
ובעגלא דידן דוקא.

רשימת המקומות בהם שהה הרבי בביקור זה:

הבית בו גרה הרבנית חנה, ושם התוועד מידי פעם הרבי וכן שם
התקיימה ההתוועדות הראשונה של י"א ניסן:

10 rue D.ieu 75010 Paris

בית הכנסת שם התפלל ולימד הרבי (בתרצ"ג ובת"ש):

17, rue des Rosiers 75004 Paris

25, rue des Rosiers 75004 Paris

בית היתומים שהרבי ביקר:

75 chemin de Halage 95610 Eragny

8 rue de La Fontaine 94470 Boissy s. Leger (המקום לא קיים כיום)

המלון בו שהה הרבי ושם קיים כמה מפגשים עם חסידים

Hôtel Edouard 7 - 39 Avenue de l'Opéra, 75002 Paris

מלון דירות לאנ"ש שם התוועד איתם הרבי (בקומת קרקע בביהכנ"ס
אחרי החצר):

36 Rue Yves Kermen, 92100 Boulogne-Billancou

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת עוסק בצ"צ כו' ר' שמואל ע"ה
בהרה"ח ר' חיים הלל ע"ה
נפטר י"ב מרחשון, ה'תשע"ה

זוגתו מרת בתי ע"ה
בת הרה"ח שד"ר ר' בן ציון ע"ה
נפטרה טו"ב מרחשון, ה'תשע"ב

אזימאָוו

שלוחי כ"ק אדמו"ר כיובל שנה במדינת צרפת

ת. נ. צ. ב. ה.

וקדשתם את 5 שנת החמשים וגו'

ב"ר דאבו רבם סבו אהו אינגליאן צע
 זענען קענען זיי לכבוד רבם פאסאזין נאך אפטייק פון אונזער היינטיגן נאמען
 הויזען היינטיג היי "ר' מנחם מ' שניאורסאן בילשא
 ק"ל זענען דארטען פון סתמו לעגע נען הענדן טענה שטיאל און קה"ל
 (פריער הייזען תורה)
 דער איינס פון ס'ק ארמאנד בילשא מלוי באווייזען
 זענען ס' יטה (8.VI.1947) אונזער אייגענע
 און זאל "C DIEU, PARIS 10, rue République.
 (Maire: République)
 רבנו הרב מ'

